

Микола Грицковян,
директор Центру відносин США-Україна у Вашингтоні

Нещодавно стало відомо, що в Одеській області окремі освітні заклади платять майже 850 дол. за тисячу кубометрів газу. Хоча регулятор затвердив ціну газу для бюджетних установ та організацій на рівні 438 дол./тис. кубометрів. Україна платить російському «Газпрому» 430 дол./тис. кубометрів. Внутрішнє споживання є предметом субсидування, а отже ціни мали бути значно нижчими. Вказаний вище приклад – один з багатьох, які свідчать, що український газовий ринок просякнутий непрозорими схемами. Чи існує шлях їх ефективного вирішення, або радше виправлення? Насправді він є. Договір про заснування Енергетичного Співтовариства наполягає на прозорості в утворенні енергетичної безпеки на внутрішньому ринку і безпосередньо вирішує це питання через Третій енергетичний пакет, розроблений Європейською Комісією. Україна як держава, що підписала Договір, зобов'язана у повній мірі впровадити його – отже, в кінцевому підсумку, їй доведеться відмовитися від згаданих «корумпованих» практик.

Україна приєдналася до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства близько двох років тому, щоб укріпити свою енергетичну безпеку від вразливості ззовні. Приблизно 60% газу імпортується з Росії. Росія використовує цю особливу форму під-

порядкування в якості тиску з метою утримання України у сфері свого впливу. Незважаючи на компроміси, досягнуті урядом Януковича з питань мови, національної пам'яті та розміщення Чорноморського флоту, Росія продовжує продавати природний газ за завищеними цінами та наполягає на вступі України в Митний Союз, у обмін на цінову знижку. З часом, Адміністрація Президента стала визнавати Енергетичне Співтовариство в якості захисту від тиску з боку Росії. У листопаді минулого року Україна, посилюючи на положення Договору, вимагала консультацій із договірними сторонами щодо будівництва «Південного потоку»; на думку українців, режим Путіна спеціально протривав проект для здійснення тиску на Україну та її відмови від будь-якої видимості реальної незалежності. У даному контексті, Третій енергетичний пакет виявився найбільш ефективним захистом від такого роду тиску. Він розділяє енергетичні монополії та, як уже згадувалося, приносить прозорість на внутрішній ринок. Це на пряму кидає виклик позиціям «Газпрому» на українському ринку – як в масштабі держави, так і на місцевому рівні.

По суті, повна імплементація Третього енергетичного пакета – це приведення у відповідність з існуючими бізнесовими практиками у ЄС. Україна

зможе уникнути непрозорих газових схем на внутрішньому рівні та отримає важелі у боротьбі із зовнішнім тиском, який чиниться Росією. У кінцевому рахунку, це посилює прагнення України щодо створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) з ЄС.

Певні кола поділяють думку, що повне впровадження Третього енергетичного пакета – проти інтересів України. За такою логікою, що Україна без потреби дратуватиме «Газпром» і ще більше втратить у прибутках від газотранспортної системи. Прихильники цієї позиції вважають, що Україна може вистояти проти Росії завдяки доморощеним непрозорим схемам. Така позиція заспокоїть росіян через збереження статус-кво. Останні події у відносинах з Росією показують, що політика «умиротворення» тільки заохочує їх підвищувати тиск на Україну щодо приєднання до Митного союзу і передачі «Газпрому» контролю над ГТС. Відтак, такі дії завдадуть, безумовно, серйозного удару по суверенітету України.

Щиро кажучи, Адміністрація Президента має серйозні проблеми з демократією та відносинами з громадянським суспільством України. Насправді, через компроміси з питань мови та історичної пам'яті, влада зіткнулася з дуже поляризованим суспільством.

Це також призвело до дипломатичної ізоляції з боку Заходу. Хоча були здійснені кроки на поліпшення відносин з Росією, таке покращення не відбулося. Путінський режим зацікавлений у повному приєднанні України до сфери свого впливу за рахунок її поглинання Митним союзом. Між тим, нинішнє керівництво держави ще не зовсім готове відмовитися від суверенітету.

В результаті почали проявлятися цікаві тенденції. Основною мотивацією для збереження суверенітету може стати економіка, проте це не робить її менш потужною. Українські бізнес-еліти не хочуть грати другу скрипку в олігархії «Газпрому». Вони визнають, що енергетична безпека має вирішальне значення для ослаблення тиску Росії. З цієї метою, підприємства стали більш енергоефективними, і багато електростанцій були переведені з газу на вугілля. Як наслідок, споживання газу значно скоротилося. Західним компаніям (Shell, Chevron і Exxon) було запропоновано зайти на ринок України для розробки сланцевого газу. Україна також досягла значного просування у технічній площині для імпорту скрапленого газу. Запроваджено політику стимулювання відновлюваної енергетики. Всі ці проекти мають свої недоліки, але, досить несподівано, останнім часом було зроблено більше, ніж за інших президентів. Ни-

нішня адміністрація, можливо, заслуговує за це на повагу.

Варто також відзначити, що розробка нових джерел природного газу, модернізація ГТС чи реалізація Договору про заснування Енергетичного Співтовариства не були прив'язані до «питань демократії», вирішення яких вимагає Захід. Можливо, це варто зробити. Не важко підозрювати, що успішне просування у згаданих починаннях допоможе прогресу України на шляху до ринкової економіки та вільної демократії, а в кінцевому підсумку – членства у ЄС.

Нарешті, останнє зауваження. Проблемний характер українського енергоринку має ще одну складову, яка вислизає з-під уваги кожного президента та уряду, з-під нагляду кожного скликання Верховної Ради, незалежно від того, які з політичних партій перебувають у більшості. Ця невидима перешкода для енергетичної безпеки України – бюрократична інерція всередині Міністерства енергетики. Вона найчастіше зустрічається на середньому і нижньому рівнях, тобто там, де губляться ініціативи зверху. Кроки, зроблені нинішнім урядом, завдячують тому факту, що міністр енергетики Бойко особисто керував процесом від початку до кінця. Без його особистої участі, «фактор абсолютної впертості» безумовно заблокує будь-який прогрес. Ситуація така,

що такий спосіб управління необхідно продовжувати.

Таким чином, для того, щоб Україна продовжувала рухатися на шляху до енергетичної безпеки, має бути завершена повна імплементація Третього енергетичного пакета. Це гарантуватиме звільнення від багатьох виснажливих тягарів, демонтаж різноманітних монополістичних практик, і зрештою, кінець несприятливого тиску зсередини і ззовні. На додачу, такого успіху не досягти без «твердої руки» на пульсі української енергетики.